

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет  
міського господарства імені О. М. Бекетова  
Наукова бібліотека  
Інформаційно-бібліографічний відділ

**БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ**  
**(загальні правила складання)**  
**ВІДПОВІДНО ДО ДСТУ 8302:2015, ЗАПРОВАДЖЕНОГО В ДІЮ**  
**В УКРАЇНІ 01.07.2016**

*Методичні рекомендації*

Харків – 2017

**Укладач**  
С. В. Карпенко

Б59 **Бібліографічне** посилання (загальні правила складання) відповідно до ДСТУ 8302:2015, запровадженого в дію в Україні 01.07.2016 : метод. рек. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. С. В. Карпенко ; відп. за вип. О. М. Штангей. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 19 с.

Методичні рекомендації розроблено з метою допомоги при оформленні посилань в наукових роботах за ДСТУ 8302:2015.

Видання буде корисним для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, видавців, а також всіх тих, хто стикається з питаннями бібліографічного опису документів.

**УДК 025.5(07)**

## *Зміст*

Вступ.....	4
Загальні положення.....	6
Приклади бібліографічних описів.....	14
Список використаних джерел.....	19

## *Вступ*

Методичні рекомендації розроблено згідно з національним стандартом ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Необхідність розробки даних методичних рекомендацій зумовлена критичною ситуацією, що склалася в українському освітньому та науковому середовищах з академічною доброчесністю і з плагіатом.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічний плагіат розглядається законом України «Про вищу освіту» як порушення академічної доброчесності. Академічний плагіат – це оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

До видів плагіату відносять: републікацію, реплікацію, рерайт, фальсифікацію, дослівний плагіат, відсутність посилань на прямі цитати, мозаїчний плагіат, неадекватне перефразування, поєднання власного та запозиченого тексту без цитування джерел, копіювання чужої наукової роботи та привласнення праці, згадування джерела без посилання тощо.

У науковому світі існує понад 6 тис. різних стилів (правил) цитування джерел в наукових роботах залежно від галузі, місця, в якому публікується робота, тощо. Правила оформлення цитувань та посилань введено в систему міжнародних стандартів ISO та національного стандарту ДСТУ 8302:2015 в Україні, запровадженим у дію з 01.07.2016 р.

Згідно із Наказом Міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Вимоги до оформлення дисертації» список використаних джерел у дисертації «може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним із стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій»[3]. До цього рекомендованого переліку включено 11 міжнародних стилів, які відображають всі галузі наукових досліджень:

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabian style.

4. Harvard style.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.
8. Vancouver style.
9. OSCOLA.
10. APS (American Physics Society) style.
11. Springer Math Phys Style.

Мета цих методичних рекомендацій – надати допомогу з оформлення посилань в наукових роботах за ДСТУ 8302:2015.

Видання буде корисним для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, видавців, а також всіх тих, хто стикається з питаннями бібліографічного опису документів.

## *Загальні положення*

**Джерело** – носій інформації (книга, стаття, сайт), що містить важливу інформацію з теми статті.

**Виноски** забезпечують можливість додавати у текст статті інформацію, що доповнює основний текст джерелами або уточненнями, але не перериває текст у статті. Виноски додаються автором у тексті й виводяться в окремому розділі (чи розділах) статті за допомогою відповідних тегів або шаблонів. Розділ, де показуються примітки, розташовують наприкінці статті (або розділу).

**Знак виноски** – умовна позначка у вигляді арабських цифр (порядкових номерів), літер чи астериска (зірочки), що використовують для пов'язування підрядкових і позатекстових бібліографічних посилань з частиною основного тексту документа.

**Посилання** (англ. reference), також поклик – посилання у паперових і електронних документах — уривок, витяг з якого-небудь твору, на який посилаються у викладі, з точною назвою джерела й вказівкою на відповідну сторінку. Іноді те саме, що виноска.

**Об'єкт бібліографічного посилання** – усі види опублікованих і неопублікованих документів, їхні окремі складники або групи документів на будь-яких носіях інформації.

**Бібліографічний опис** – це наведена за певними правилами сукупність відомостей про документ (матеріал), призначена для його ідентифікації.

Список джерел (використаних чи рекомендованих) має бути створено за «ДСТУ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

Список бібліографічних посилань створюють за ДСТУ 8302-2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Сукупність позатекстових бібліографічних посилань, оформлених як перелік бібліографічних записів, не можна вважати бібліографічним списком (списком використаних джерел). Проте текст документа можна пов'язувати знаками виноски з бібліографічним списком використаних джерел.

Елементи бібліографічного запису (заголовки та бібліографічний опис) та знаки пунктуації в бібліографічному посиланні, незалежно від його призначення та виду, подають згідно з ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання» і ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи.

Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» з урахуванням таких особливостей:

- у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою) не повторюють;
- за потреби у заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначити більше ніж три імені авторів;
- замість знака «крапка і тире» (. –), який розділяє зони бібліографічного опису, в бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка» (.)
- дві навскісні риски (//) можна замінювати крапкою, а назву виділяти шрифтом (наприклад, курсивом);
- відомості, запозичені не з титульної сторінки документа, дозволено не брати у квадратні дужки;
- після назви дозволено не зазначити загального позначення матеріалу («Текст», «Електронний ресурс» тощо);
- у складі вихідних даних дозволено не подавати найменування (ім'я видавця);
- у складі відомостей про фізичну характеристику документа можна зазначити або його загальний обсяг (наприклад, 254 с.), або номер сторінки, на якій подано об'єкт посилання (наприклад, С. 25);
- дозволено не наводити відомостей про серію та Міжнародний стандартний номер (ISBN, ISMN, ISSN).

В усіх елементах бібліографічного опису (за винятком основної назви документа й відомостей, що належать до назви та містять одне слово) дозволено скорочувати окремі слова та словосполучення згідно з:

ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила».

ДСТУ6095:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій».

ДСТУ 7093:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами».

ГОСТ 7.12–93 «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила».

Відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічних посиланнях наводять мовою оригіналу.

Якщо осіб чи організацій, відповідальних за видання, чотири та більше, у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою («/»)), перелічують усіх або зазначають лише першого із додаванням скорочення [та ін.] або його еквівалента [etal.].

Основні види посилань та способи їх використання надано у таблиці 1.

Види бібліографічних посилань	Внутрішньотекстове	Підрядкове	Позатекстове
Застосування	Застосовують, якщо значну частину відомостей про об'єкт посилання внесено до тексту документа	Використовують за умов, якщо всередині тексту документа його розмістити неможливо або небажано, щоб не переобтяжувати текст	Використовують переважно у наукових виданнях у разі багаторазових посилань на одні й ті самі документи задля уникнення повторного подання однакових бібліографічних записів або через їхню велику кількість
За місцем розташування в документі	безпосередньо в тексті документа подають у круглих дужках	Як примітку в нижній частині сторінки, відмежовуючи від основного тексту горизонтальною рискою. Пов'язують із текстом документа за допомогою знаків виноски, які подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагменту в тексті (наприклад: Текст <sup>29</sup> )	Нумерують у межах усього документа або в межах окремих глав, розділів тощо, застосовуючи наскрізне нумерування (арабськими цифрами). Наводять як перелік бібліографічних записів і розміщують наприкінці основного тексту (або після заключної статті, післямови) документа або його складника (Список бібліографічних посилань). Позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно належить, за допомогою знаків виноски, які або виносять на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням або складають в одну лінію зі шрифтом основного тексту у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням
За складом елементів бібліографічного запису розрізняють повне (Містить усі обов'язкові елементи, що використовують для загальної характеристики, ідентифікації й пошуку об'єкта посилань) та коротке бібліографічне посилання (містить частину обов'язкових елементів, які використовують тільки для пошуку об'єкта посилання)	<ul style="list-style-type: none"> <li>—</li> <li>-</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Заголовок бібліографічного запису (ім'я автора)</li> <li>- Основну назву документа</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Відомості, що належать до назви (пояснюють і доповнюють її)</li> <li>- Відомості про осіб і/або організації, які брали участь у створенні документа</li> <li>- Відомості про повторність видання (містять інформацію про зміни й особливості цього видання відносно попереднього)</li> <li>- Вихідні дані (містять відомості про місце видання (випуску), видавця та рік випуску документа)</li> <li>- Позначення та порядковий номер тому, номера чи випуску документа, якщо є посилання на твір або публікації з багаточастинного (багатотомного чи серіального) документа</li> <li>- Відомості про обсяг (кількість сторінок) документа (у разі посилання на нього загалом)</li> <li>- Назву документа (журналу, збірника, газети тощо) в якому опубліковано об'єкт посилання (наприклад, стаття)</li> <li>- Відомості про місцезнаходження об'єкта посилання – номер сторінки в документі (у разі посилання на його частину) примітки (у посиланні на електронний ресурс, депоновану наукову роботу тощо).</li> </ul>



За повторністю наведення посилань на один і той самий об'єкт розрізняють первинне та повторне бібліографічне посилання.

### ***Внутрішньотекстове бібліографічне посилання***

Може бути у повній чи короткій формі (якщо частину відомостей про джерело цитування подано в тексті). Рекомендовано складати у короткій формі.

Приклади:

- З цього приводу А. Почечуєв писав у книжці «Вычитка рукописи»(Київ, 2011. С. 87) «деякі автори...»
- (Вступ до медичної геології. Київ, 2011. Т. 2. С. 422)
- (Бібліотечна планета. 2012. № 2. С. 36-37)
- (Книжкова палата України: сайт. URL: <http://www.ukrbook.net>).

### ***Підрядкове бібліографічне посилання***

Можна наводити у повній або короткій формі. Коротку форму застосовують, якщо частину відомостей про джерело цитування подано в тексті.

Приклади:

*повна форма*

Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України : монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ : УБС НБУ, 2008. С. 302–310.

*коротка форма*

Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України. Київ, 2008. С. 302–310.

Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова «Наведено за...», «цитовано за...» і зазначають джерело, з якого запозичено текст:

\*Цит. за Столяров Я. В. Технічна механіка. Опір матеріалів. Дніпропетровськ, 1927. С. 54.

У підрядковому бібліографічному посиланні на *електронний ресурс* віддаленого доступу за наявності в тексті бібліографічних відомостей, що його ідентифікують, дозволено зазначати тільки електронну адресу, використовуючи замість слів «Режим доступу» абревіатуру «URL» або «URI».

У тексті:

Маніфест ІФЛА про Internet: прийнято Сесією Ради ІФЛА 23 серпня 2002 р. / пер. з англ. В. С. Пашкова\*

У підрядковому посиланні:

\*URL: <http://archive.ifla.org/III/misc/im-ua.pdf> (дата звернення: 15.06.2017).

У внутрішньотекстовому та підрядковому бібліографічних посиланнях на складник документа (наприклад, статтю з журналу, збірника...) дозволено зазначати бібліографічні відомості тільки про ідентифікувальний документ та номер сторінки – за наявністю в його тексті відомостей про автора (якщо він є) та назву.

У тексті

у статті Глуховського В. П. «Неруйнівний контроль міцності бетону. Стан та перспективи розвитку» подано таке визначення...<sup>1</sup>

У підрядковому посиланні

<sup>1</sup> Будівництво України. 2013. № 6. С. 15–16.

### ***Позатекстове бібліографічне посилання***

Якщо в тексті згадують конкретну частину тексту документа, після неї можна зазначати у квадратних дужках порядковий номер позатекстового бібліографічного посилання та сторінку, на якій подано цей об'єкт посилання [2, с. 99]. Між поданими відомостями проставляють знак «кома».

Якщо записи не нумеровано, в тексті [у квадратних дужках] після згадування подають відомості, що є достатніми для ідентифікування об'єкта посилання [ім'я автора, назва документа тощо].

Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є одна, дві чи три особи, [у квадратних дужках] зазначають їхні прізвища, розділяючи знаком «кома».

*У тексті:*

[Кушнарєнко, Удалова]

*У позатекстовому посиланні:*

Кушнарєнко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. – 223 с.

Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, у квадратних дужках зазначають тільки його назву.

*У тексті:*

[Техническая теплофизика ограждающих конструкций зданий и сооружений]

*У позатекстовому посиланні:*

Техническая теплофизика ограждающих конструкций зданий и сооружений : учеб. пособие / А. В. Маляренко и др. Харьков, 2001. 279 с.

Дозволено у посиланні в тексті скорочувати довгі назви документів, позначаючи останні видалені слова назви знаком «три крапки» (...).

Якщо в тексті є посилання на таку саму книгу того самого автора, але видану в іншому році, після прізвища автора зазначають відомості про рік її виходу у світ та сторінки, на яких подано об'єкти посилань, розділяючи ці відомості знаком «кома».

[Парфьонов, 2008, с. 56] [Парфьонов, 2014, с. 230].

Якщо об'єктом позатекстового бібліографічного посилання є багаточастинний документ, у посиланні в тексті потрібно зазначити номер тому (частини) або випуску видання.

*у тексті:*

[Ушинський, т. 1, с. 192-193]

*у позатекстовом упосиланні:*

Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибрані твори. Київ, 1983. Т. 1. 480 с.

### ***Повторне бібліографічне посилання***

Повторне бібліографічне посилання може бути внутрішньотекстовим, підрядковим і позатекстовим. Повторне бібліографічне посилання на один і той самий документ наводять у скороченій формі за умови, що всі потрібні для ідентифікування та пошуку цього документа бібліографічні відомості зазначено у первинному посиланні на нього.

У повторному **внутрішньотекстовому** посиланні на документ, авторами якого є одна, дві або три особи, подають заголовок бібліографічного запису, основну назву та номер сторінки.

У внутрішньотекстовому повторному посиланні на іншу сторінку одного й того самого документа до слів «Так само» додають номер цієї сторінки.

У повторному **підрядковому** посиланні на документ, авторами якого є одна, дві або три особи, подають заголовок бібліографічного запису, основну назву та номер сторінки.

Якщо у повторному підрядковому посиланні, поданому не після первинного, є бібліографічний запис на один і той самий документ, в ньому подають заголовок бібліографічного запису, а основну назву та наступні за нею повторювані елементи замінюють скороченими словами: «Зазнач. твір».

Якщо первинне й повторне бібліографічні посилання на одну й ту саму сторінку документа розміщено одне за одним, текст повторного посилання замінюють словами «Там само».

Якщо у складі первинного та повторного **позатекстових** посилань, наведених одне за одним, є аналітичні бібліографічні записи на різні публікації, які розміщено в одному й тому самому періодичному чи продовжуваному виданні, у повторному посиланні замість бібліографічних відомостей про цей документ, що збігаються з відомостями у первинному посиланні, наводять слова «Там само».

У посиланні на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, подають основну назву та номер сторінки.

*Наприклад,*

#### **внутрішньотекстове посилання**

*первинне:*

(Коваленко О. Е. Методика професійного навчання. Харків, 2007. 325 с.)

*повторне:*

(Коваленко О. Е. Методика професійного навчання. С. 57)

### **підрядкове посилання**

*первинне:*

<sup>1</sup>Захара І. Лекції з історії філософії. Вид. 2-ге. Львів, 1997. 322 с.

*повторне:*

<sup>3</sup>Захара І. Лекції з історії філософії. С. 77.

### **позатекстове посилання**

*первинне:*

8. Фінанси суднобудівних підприємств : монографія / І. А. Воробйова та ін. Миколаїв, 2012. 232 с.

15. Фінанси суднобудівних підприємств. С. 135.

Якщо в бібліографічному посиланні використано кілька об'єктів посилання, їх об'єднують в одне — **комплексне бібліографічне посилання**. Комплексні посилання можуть бути внутрішньотекстовими, підрядковими, позатекстовими, а також можуть містити первинні та повторні посилання.

Бібліографічні посилання у складі комплексного посилання розділяють між собою знаком «крапка з комою».

Якщо кілька бібліографічних посилань у складі комплексного мають ідентичні заголовки, у другому й наступних посиланнях ці заголовки можна замінити словами: «Його ж», «її ж», «їх же» відповідно російською («Его же», «ее же», «их же») та латинською мовами ("His", "her", "their").

У комплексному посиланні ідентичні заголовки можна не наводити. У цьому разі після заголовка в першому посиланні ставлять знак «двокрапка», а перед основною назвою наступного посилання проставляють його порядковий номер.

Приклади:

*Підрядкове комплексне посилання:*

\*Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ, 2011. С. 128 ; Його ж. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ, 2011. С. 230.

*Позатекстове комплексне посилання:*

27. Кузьмінський А. І.: 1) Методика навчання англійської мови в аспекті комунікативно-когнітивного підходу : навч.-метод. посіб. Черкаси, 2011. С. 31 ; 2) Моделювання професійної діяльності майбутнього фахівця в умовах інтеграції України в європейський освітній простір : навч. посіб. Черкаси, 2011. С. 78.

### **Особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс**

Відповідно до п. 7.4 стандарту, «Бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних

серіальних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами...»

При цьому довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак "навскісна риска" (/).

### ***Особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ***

У бібліографічному посиланні на архівний документ відомості про об'єкт посилання відокремлюють від пошукових даних знаком «дві навскісні риски» (//) з проміжками до та після нього.

Бібліографічне посилання на архівний документ може містити такі елементи:

- заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
- основну назву документа;
- відомості, що належать до назви (пояснюють і доповнюють її);
- відомості про відповідальність (містять відомості про осіб і/або організації, які брали участь у створенні документа);
- пошукові дані архівного документа;
- примітки.

Пошукові дані архівного документа містять такі відомості:

- назву архіву;
- номер архівного фонду;
- номер опису;
- номер справи (одиниці зберігання) за описом;
- місцезнаходження об'єкта посилання (кількість аркушів загалом чи аркуш, на якому подано об'єкт посилання).

*Далі наведено приклади, розроблені на основі ДСТУ 8302:2015 з використанням переважно варіанта для укладання первинних позатекстових посилань у повній формі (для списку посилань).*

## ПРИКЛАДИ БІБЛОГРАФІЧНИХ ОПИСІВ ДЛЯ СПИСКУ ПОСИЛАНЬ

### КНИГИ

*Однотомні видання*

*Один автор*

Жуковский И. Н. Я. В. Столяров – пионер науки о железобетоне. Харьков, 2015. 118 с.

Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посіб. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.

*Два і більше авторів*

Zhovinsky E. Ya., Kryuchenko N. O., Paparyha P. S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.  
Electrodes of conductive metallic oxides / J. M. Honig [etal.]. Amsterdam : Elsevier, 1980. 260 p.

Пичугина Т. С., Баранов П. Ю., Пичугин С. А. Модель возведения комплекса объектов (расчет эффективности капитальных вложений). Харьков, 1985. 136 с.

Лусь В. І., Киркач Т. Є., Мандріченко О. Є., Радченко А. О. Практикум з нарисної геометрії : навч. посіб. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2014. 118 с.

*Без автора (під назвою)*

*Збірники*

Експлуатація і технічне обслуговування газорозподільчих станцій магістральних газопроводів / заг. ред. А. А. Руднік. Київ, 2003. 370 с.

Становлення та розвиток комунального господарства й комунальної освіти міста Харкова (1873–2012) : бібліогр. покажчик / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ; уклад. О. М. Штангей, Т. С. Муханова, О. Ф. Сергієнко. Харків, 2012. 118 с.

Комунальне господарство міст. Сер. Технічні науки та архітектура. Харків, 2017. Вип. 134. 167 с.

Кримінально-процесуальний кодекс України : офіц. вид. : станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2006. 207 с.

*Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей*

Ресурсосбережение и энергоэффективность инженерной инфраструктуры урбанизированных территорий и промышленных предприятий : материалы II Международной научно-технической интернет-конференции (2–27 февр. 2016, г. Харьков). Харьков, 2016. 150 с.

## *Багатотомні видання*

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ : Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с.

## ІНШІ ВИДАННЯ

### *Каталоги*

Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року. Київ : Академперіодика, 2009. 444 с.

### *Препринти*

Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

### *Авторські свідоцтва*

А. с. 1820317 ССРСР, МКІ<sup>5</sup>G01N29/00. Устройство для определения физико-механических свойств строительных материалов и горных пород / Я. А. Сериков, М. С. Золотов, Л. Н. Шутенко, С. Я. Сериков (Украина). № 4936972/28(41893) ; заявл. 20.05.91 ; опубл. 19.11.93, Бюл. № 21.

### *Патенти*

Люмінісцентний матеріал : пат. 25742 Україна : МПК<sup>6</sup> C09K11/00, G 01T1/28, G 21H3/00. № 200701472 ; заявл. 12.02.07 ; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

### *Дисертації*

Романова Т. І. Підвищення ефективності освітлювальних установок внутрішньобудинкового освітлення : дис. ... канд. техн. наук : 05.09.07 – світлотехніка та джерела світла / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2015. 256 с.

### *Автореферати дисертацій*

Ачкасов І. А. Управління інноваційними платформами проєктів енергозберігаючих технологій у житлово-комунальному господарстві : автореф. дис. ... канд. техн. наук. Київ, 2008. 18 с.

## *Звіти про НДР*

Дослідження перспектив розвитку медичного туризму в світі та в Україні: звіт про НДР (заключн.) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; кер. Л. В. Оболенцева ; викон.: С. А. Александрова [та ін.]. Шифр теми 2635/13. № 1116. Харків, 2013. 46 с.

## *Стандарти*

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, 2016. 16 с.

ГОСТ Р 517721-2001. Аппаратура радиоэлектронная бытовая. Входные и выходные параметры и типы соединений. Технические требования. М., 2001. 27 с.

## *Рецензія*

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. Вісн. Кн. палати. 2001. № 12. С. 14–15.

Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ–початок ХХ ст.) : монографія : у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с. ; т. 2. 400 с.

## *Архівні матеріали*

Приветственный адрес в честь 50-летия творческой и научно-педагогической работы А. Н. Бекетова от ректора ХИИКСа // Музейный комплекс Харьков. нац. ун-та гор. хоз-ва им. А. Н. Бекетова. Осн. Ф. 125. Вх. инв. № 225.

Заява приват-доцента по кафедрі філософії Київського університету П. Світлова від 23.10.1919 про необхідність читання курсу гносеології // Державний архів м. Києва. Ф. 16. Оп. 469. Спр. 381. 13 арк.

## ЧАСТИНА ВИДАННЯ

### *Розділ книги*

Наумов М. С. Напрями впливу інтелектуалізації економіки на розвиток ринкових відносин в Україні. *Трансформаційні процеси в суспільстві в умовах інформаційної економіки* : монографія / В. П. Решетило, М. С. Наумов, Ю. В. Федотова ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків, 2014. Розд. 4. С. 213–241.



### *Стаття із журналу*

Романюк О. М. Шляхи модернізації підприємств водопровідно-каналізаційного господарства. *Водопостачання та водовідведення*. 2013. № 6. С. 16–25.

Дослідження параметрів фотодіодів для вимірювання енергетичних характеристик оптичного випромінення видимого діапазону спектру / Ю. Добровольський [та ін.]. *Світлотехніка та електроенергетика*. 2014. № 1. С. 21–33.

### *Стаття із газети*

Аврамцев О. Хронограф: події в історії. *Слобідський край*. 2015. 27 січ. С. 8.

### *Стаття із збірника*

Маляренко В. А., Ильченко М. Б. Снижения энергозатрат при эксплуатации газотранспортных систем путем автоматизации их учета. *Комунальне господарство міст. Сер. Технічні науки та архітектура*. Харків, 2017. Вип. 134. С. 27–33.

Рудська В. О., Саблій Л. А. Дослідження процесу імобілізації мікроорганізмів на полімерному носії. Ресурсосбережение и энергоэффективность инженерной инфраструктуры урбанизированных территорий и промышленных предприятий : материалы II международной научно-технической интернет-конференции (2–27 февр. 2016, г. Харьков). Харьков, 2016. С. 36–38.

## ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

### *Опис ресурсу загалом*

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

### *Опис частини електронного ресурсу*

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. Essays of an information scientist. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

### ***Приклади внутрішньотекстових бібліографічних посилань***

(Історія однієї фотографії: спроба самопрезентації / упоряд., передм. І. Дацюк. Київ : Спадщина, 2007. С. 7.)

(Васильєв В. В. Система адаптації робітників до професійної діяльності. Київ : Вища освіта, 1999. 300 с.)

(Ткач А. А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури / НАН України, Об'єднання ін-т економіки. Київ : Об'єднаний ін-т економіки НАНУ, 2005. 296 с.)

(Аксьонова Л. В., Гридїна В. Т. Сучасні тести для дівчат / пер. з рос. О. А. Росинська. Донецьк : БАО, 2004. С. 367)

(Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання-Прес, 2002. С. 245)

(Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. 216 с.)

(Электрохимия в процессах очистки воды / А. А. Кульский [и др.]. Киев : Техника, 1987. С. 112)

(Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор // Теорія та методика фізичного виховання. 2007. № 6. С. 15–18)

### ***Приклади підрядкових бібліографічних посилань***

<sup>8</sup> Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. Харків : Халімон, 2006. С. 155.

<sup>14</sup> Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами : офіц. текст : станом на 1 черв. 2006 р. Київ : Юрінком Інтер, 2006. С. 16.

<sup>23</sup> Макарова М. В. Електронна комерція : посібник. Київ : Академія, 2002. 272 с.

<sup>43</sup> Адаменко І. І., Булавін Л. А. Фізика рідин та рідинних систем : підручник. Київ, 2006. С. 589.

<sup>5</sup> Енциклопедія видавничої справи : [навч. посіб.] / В. П. Ткаченко [та ін.]. Харків : Прапор, 2008. 319 с.

<sup>12</sup> Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / В. В. Вітвіцький [та ін.]. Київ : НДІ «Укргропромпродуктивність», 2006. 106 с.

<sup>2</sup> Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин [та ін.]; НАНУ. Київ : РВПС, 1999. С. 64.

<sup>4</sup> Гранчак Т., Горовий В. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень // Бібліотечний вісник. 2006. № 6. С. 14–17.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліографічні посилання: загальні положення та правила складання (ДСТУ 8302:2015) [Електронний ресурс] : презентація / Наук. б-ка НаУКМА ; уклад. Т. О. Патрушева. – Київ, 2016. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015>. – (дата звернення: 12.06.2017).
2. Бібліографічне посилання: загальні положення та правила складання [Електронний ресурс] : презентація / Наук. б-ка Харків. нац. мед. ун-ту ; уклад. С. А. Кравченко. – Харків, 2016. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/14078>. – (дата звернення: 12.06.2017).
3. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. – Чинний від 2016–07–01. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 16 с.
4. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах : метод. рек. / автори-уклад.: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Наук-техн. б-ка ім. Г. І. Денисенка Нац. техн. ун-ту України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського», Укр. бібл. Асоціація. – Київ : УБА, 2016. – 117 с.
5. Приклади оформлення використаних джерел: відповідно до Нац. стандарту України ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс] / ВД «Академперіодика» НАН України. – Київ, 2016. – Режим доступу : <http://histj.oa.edu.ua/assets/files/Posylannia.pdf>. – (дата звернення: 12.06.2017).
6. Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс] / Наук. б-ка Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого; уклад. О. І. Самофал. – Харків, 2017. – Режим доступу : <http://library.nlu.edu.ua/biblioteka/sait/nauka/gost/spisok-DSTU.pdf>. – (дата звернення: 27.03.2017).
7. Про вищу освіту України [Електронний ресурс] : закон України від 16.04.2017р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – (дата звернення 13.06.2017).
8. Про внесення поправок у ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» // Інформаційний покажчик стандартів. – 2016. – № 12. – С. 103.
9. Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій : наказ М-ва освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. – 2017. – № 4. – С. 75–84. – Існує електронна версія. (Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17> , вільний).

*Виробничо-практичне видання*

**БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ**  
(загальні правила складання)  
ВІДПОВІДНО ДО ДСТУ 8302:2015,  
ЗАПРОВАДЖЕНОГО В ДІЮ В УКРАЇНІ 01.07.2016

Методичні рекомендації

Укладач

**Карпенко** Світлана Володимирівна

Відповідальний за випуск: *О. М. Штангей*

Комп'ютерний набір і верстання: *С. В. Карпенко*

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства  
імені О. М. Бекетова,  
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002  
Електронна адреса: [rectorat@kname.edu.ua](mailto:rectorat@kname.edu.ua)  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:  
ДК № 5328 від 11.04.2017 р.